

Bostadsstandard m.m. för barnfamiljer med bostadsbidrag

Boverkets rapport med anledning av regeringsuppdrag avseende bostadsstandard m.m. för barnfamiljer med och utan bostadsbidrag

Innehållsförteckning

Sammanfattning

1. Inledning

2. 1997 års regeländringar av bostadsbidrag

2.1 Bakgrund

2.2 1997 års regeländringar

2.3 De uteblivna uppräkningsarna av gränserna vid beräkning av bostadsbidragets storlek

2.4 De samlade effekterna av regeländringarna

3. Utvecklingen av antalet barnfamiljer med bostadsbidrag åren 1991 – 2002

4. Trångboddhet

5. Barnfamiljernas inkomster och utgifter

6. Barnperspektivet

6.1 Trångbodda barn i familjer med bostadsbidrag

6.2 Ekonomisk standard bland barnhushåll i Sverige

Referenser

Bilaga: Tabeller

SAMMANFATTNING

Bostadsbidragets syfte är att ge familjer med låg ekonomisk bärkraft möjlighet att hålla sig med goda och tillräckligt rymliga bostäder. *Det bostadspolitiska syftet* med bostadsbidragen är att minska trångboddheten, medan *det familjepolitiska syftet* är att omfördela resurser till barnfamiljer med låg ekonomisk bärkraft.

Trångboddhet kan definieras på olika sätt. Det mått som är fastlagt av statsmakterna är, att varje barn skall kunna ha ett eget sovrum, föräldrarna ett sovrum, kök och vardagsrum oräknade. Detta mått brukar benämnas trångboddhetsnorm 3 och är det som används i denna rapport.¹

De besparingar som genomfördes i bostadsbidragssystemet år 1997 – och som fortfarande sker – medförde att det numera är främst trångbodda familjer som får bostadsbidrag. Andelen trångbodda familjer har ökat genom åren.

Många familjer – främst makar med barn – får inte längre bostadsbidrag. Det gäller både trångbodda familjer men även sådana som med hjälp av bostadsbidragen tidigare kunde efterfråga en rymlig bostad.

Enligt Boverket innebär det att man kommer allt längre ifrån att uppfylla det bostadspolitiska syftet.

Bostadsbidragens familjepolitiska syfte är att omfördela resurser dels över livscykeln, dvs. från perioder när familjen inte har barn till perioder när familjen har barn, dels från familjer med goda inkomster till familjer med, i förhållande till försörjningsbörda, lägre inkomster. Bostadsbidragen omfördelar också resurser från de familjer som inte har barn till familjer som har barn.

Nuvarande regler för bostadsbidragen begränsar, enligt Boverkets uppfattning, omfördelningseffekten. Många familjer med låg ekonomisk bärkraft får inte längre bostadsbidrag. Speciellt makar med barn och låg inkomst i förhållande till försörjningsbördan får inget eller ett betydligt lägre bostadsbidrag än vad ensamföräldrarna får. Det beror till stor del på att makarna har skilda inkomstgränser i bostadsbidragssystemet. Detta drabbar främst familjer som inte har kommit in på arbetsmarknaden: t.ex. unga barnfamiljer och familjer med invandrarbakgrund.

Bland familjer med bostadsbidrag har nu exempelvis makar med tre barn till och med lägre genomsnittliga inkomster än vad ensamföräldrar med två barn har. Enligt Boverket innebär det att allt fler familjer får svårt att efterfråga en tillräckligt rymlig bostad. Många som får bostadsbidrag har så låga inkomster att de knappt har råd att hålla sig med en bostad utan att vara hänvisade till socialbidrag för sin försörjning.

Fram till mitten av 1990-talet byggdes bostadsbidragen ut bland annat för att kompensera för de ökade boendekostnaderna som följde av skattereformen. Det skedde också en medveten utbyggnad av bostadsbidragen för att uppfylla det bostadspolitiska syftet som statsmakterna lagt fast. Även familjer som var beroende av bostadsbidrag skulle kunna låta varje barn få ett eget sovrum och detta skulle även gälla i nyproducerade bostäder. Utbyggnaden ansågs som en nödvändig förutsättning för att nå detta mål.²

Huvudsyftet med 1997 års regeländringar av bostadsbidragssystemet var ursprungligen att bromsa kostnadsökningarna. I direktiven till Bostadsbidragsutredningen '95, (SOU 1995:133) beräknades

¹ I Kommittén Valfärdsbokslut, Barns och ungdomars välfärd, SOU 2001:55 används norm 3. Kommittén menar att norm 2 (där två barn kan dela rum utan att anses trångbodda) knappast är en lämplig definition för barn och ungdomar i dag. Det är i alla fall troligt att barn i skolåldern som inte har eget rum löper risk att vara relativt resurssvaga (sid.157).

² se prop. 1990/91:110 sid. 10

kostnaderna under år 1995 uppgå till drygt 9 miljarder kr. Avsikten med de regeländringar som genomfördes var att få ner kostnaderna till motsvarande ca 7,5 miljarder kr.³

De samlade effekterna av 1997 års regeländringar blev att kostnaderna minskade de efterföljande åren till en, även historiskt sett, mycket låg nivå. År 2003 uppgick kostnaderna till ca 3,5 miljarder kronor⁴. Som nämnts ovan blev många familjer som tidigare kunde efterfråga en god bostad till ett rimligt pris med hjälp av bostadsbidrag hänvisade till socialbidrag. Socialbidraget har ingen bostadspolitisk inriktning och ger dessutom en marginaleffekt på 100 procent, d.v.s. varje ökning av inkomsten med 100 kr medför en lika stor minskning av socialbidraget. Incitamentet att öka sin inkomst är därmed obefintligt och leder till en inlåsning i fattigdom. Även bostadsbidraget ger marginaleffekter, men är här endast 20 procent. Hushållet får alltså behålla en betydligt större del av bostadsbidraget vid en inkomstökning.

Mellan åren 1990 och 2000 ökade antal barn i familjer med ekonomiska problem med ytterligare ca 110 000 barn. Under samma period ökade också det totala antalet barn, 0 – 17 år, i landet med ca 55 000. Trots detta har antal barn i familjer med bostadsbidrag minskat med drygt 60 000.

Utifrån den analys som presenteras i denna rapport drar Boverket följande slutsatser:

Bostadsbidragen skall kunna uppfylla de fastlagda syftena med stödet, att alla familjer med låg ekonomisk bärkraft skall kunna hålla sig med goda och tillräckligt rymliga bostäder. Några exempel på åtgärder för att nå dessa syften är att:

- Anpassa bostadskostnadsgränserna så att familjerna kan hålla sig med en bostad där varje barn har ett eget rum.
- Bostadskostnadsgränserna anpassas även till kostnaden för nyproducerade bostäder
- De skilda inkomstgränserna för makar tas bort.
- Inkomstgränsen borde vara högre för makar än vad den är för ensamföräldrar, eftersom det är ytterligare en person som skall försörjas av inkomsten
- Ytbegränsningen slopas. Den påverkar främst boende i egnahem och hindrar därmed familjer med många barn att kunna hålla barnen med ett eget rum.

Utöver dessa principiella slutsatser vill Boverket också framhålla att man inte bör göra retroaktiva återkrav för perioder då man varit berättigad till bidrag. Idag beräknas bidragen utifrån *hela årets inkomst*, oavsett om man helt har saknat inkomst under delar av året. Hänsyn bör alltså tas till när en inkomstförändring inträffar under året. Boverket menar att det är orimligt att återkräva ett bidrag som man var berättigad till när man uppbar det. Det bör alltså inte kunna återkrävas på grund av att man får inkomster senare under året. Denna frågeställning har Boverket inte närmare berört i detta arbete.

³ se kommittédirektiven (Dir. 1995:65 och Dir. 1995:146)

⁴ se RFV:s Årsredovisning för budgetåret 2003. sid. 154

1. Inledning

Riksförsäkringsverket (RFV) har fått i uppdrag, att i samverkan med Boverket, bland annat redovisa bostadsstandarden för barnfamiljer med respektive utan bostadsbidrag. Även nettobostadskostnaden för barnfamiljer med bostadsbidrag skall redovisas, och redovisningen skall innehålla jämförelser mellan olika familjetyper och belysa utvecklingen över tid.

Boverket har studerat de barnfamiljer som fick bostadsbidrag i maj åren 1994 – 2002, och resultaten redovisas i detta arbete. Redovisningarna avser familjer med minst ett hemmavarande barn.

Som underlag används Boverkets bearbetning av Riksförsäkringsverkets statistik över bidragsgivningen i maj åren 1994 - 2002. Denna statistik visar samtliga hushåll som fått bostadsbidrag i maj månad respektive år. De siffror som presenteras i detta arbete baseras således på en total undersökning. I den mån övriga år redovisas kommer uppgifterna från Boverket statistik. Rapporten är främst inriktad på deskriptiv statistik, som i möjligaste mån kommenteras med tänkbara och realistiska förklaringar. I en kommande rapport analyserar Boverket mer ingående effekterna av 1997 års regeländringar i bostadsbidragssystemet.⁵

2. 1997 års regeländringar av bostadsbidrag

2.1 Bakgrund

Bostadsbidragets syfte är att ge familjer med låg ekonomisk bärkraft möjlighet att hålla sig med goda och tillräckligt rymliga bostäder. *Det bostadspolitiska syftet* med bostadsbidragen är att minska trångboddheten, medan *det familjepolitiska syftet* är att omfördela resurser till barnfamiljer med låg ekonomisk bärkraft. Bidragen skall således även ge en ekonomisk trygghet för barnfamiljer under den tid de har en stor försörjningsbörda. Dessa båda syften med bostadsbidragen har funnits under många år.

Bostadsbidragen består av en del som är beroende av bostadskostnadens storlek och en del som enbart baseras på antalet barn i familjen. Den förstnämnda delen kan ses som den bostadspolitiska delen av bidraget. Den sistnämnda, icke bostadsanknutna delen, kallas i dag "särskilt bidrag", och beviljas till barnfamiljer oberoende av storleken på bostadskostnaden. Eftersom även familjer som saknar egen bostad alltså kan få denna del av stödet, kan det ses som ett inkomstprövat barnbidrag; d.v.s. den fördelningspolitiska delen av bostadsbidragen.

1982 års Bostadspolitiska kommitté skrev i sitt betänkande att bostadsbidragen väl uppfyllde de fördelningspolitiska målen, men att de bostadspolitiska målen inte var lika väl uppfyllda. Kommittén föreslog därför att målsättningen borde vara att successivt bygga ut den bostadskostnadsberoende delen av bostadsbidragssystemet, så att även barnfamiljer med låga inkomster skulle ges möjlighet att efterfråga nyproducerade bostäder där varje barn hade ett eget rum. Denna målsättning - att varje barn skall ha ett eget rum, föräldrarna delar rum samt kök och ett rum oräknat - definieras som trångboddhetsnorm 3. Konkret innebär den att en tvåbarnsfamilj, för att inte vara trångbodd, behöver en bostad om fyra rum och kök, en trebarnsfamilj behöver fem rum och kök, osv. De flesta bostäder som omfattar fler än tre rum och kök finns i egnahem.

Enligt departementschefen (se prop. 1987/88:100 bil. 13 sid.41) var bostadsutgifterna en tung post i barnfamiljernas ekonomi. Detta motiverade även fortsättningsvis ett starkt, riktat bostadsstöd till dessa hushåll.

⁵ Boverket arbetar tillsammans med Institutet för Bostads- och Urbanforskning (IBF) och försäkringskassan Region Skåne i ett projekt där man bl.a. undersöker effekter och konsekvenser av 1997 års regeländringar

Den bostadspolitiska kommittén föreslog i sitt betänkande trångboddhetsnorm 3 som ett mål för att reducera trångboddheten. Normen fastställdes av statsmakterna år 1987 (prop. 1986/87:48, BoU 20, rskr 248)⁶. Målet att varje barn skall ha ett eget sovrum har inte ändrats sedan dess. I enlighet med detta beslut höjdes också den övre boendekostnadsgränsen successivt fram till och med år 1996 för att ge även barnfamiljer med låga inkomster möjlighet att kunna efterfråga nyproducerade bostäder.

2.2 1997 års regeländringar

Mellan åren 1990 och 1992 ökade kostnaderna från ca 3 miljarder kr till ca 6 miljarder kr. Detta var en mycket kraftig kostnadsökning. Men den berodde på en medveten utbyggnad av bostadsbidragen, *dels* för att kompensera för de ökade bostadskostnaderna som följde av skattereformen, *dels* för att bostadsbidragen byggdes ut för att nå de fastlagda bostadspolitiska målen och att dessa även skulle gälla i nyproducerade bostäder. År 1995 ökade dock kostnaderna ytterligare. Denna kostnadsökning föranledde regeringen att tillsätta en utredning, Bostadsbidragsutredningen '95, (SOU 1995:133), vars uppgift blev att bromsa kostnadsökningarna.

I direktiven till utredningen beräknades kostnaderna under år 1995 uppgå till drygt 9 miljarder kronor. Avsikten med de regeländringar som kom att genomföras år 1997 var att få ner kostnaderna med drygt 2 miljarder kr till motsvarande ca 7,5 miljarder kr.⁷

De viktigaste regelförändringar i 1997 års regelverk⁸ var:

- *Preliminärt bidrag* som avstäms i efterhand mot uppgivna inkomster.
- *Skilda inkomstgränser* för makar/sammanboende med barn; den s.k. arbetslinjen. Detta betyder att vardera maken får tjäna hälften av vad en ensamförälder tjänar. Ensamföräldrar får ha inkomster upp till 117.000 kronor innan bidraget reduceras, medan makarna, fr.o.m. år 1997, endast får tjäna 58.500 kronor vardera.
- Ändrade regler för beräkning av den *bidragsgrundande bostadskostnaden* infördes för boende i *egnahem* och i *bostadsrätt*. Regeln innebär att man från räntekostnaden först skall *räkna bort* 3 procent av lånebeloppet. (70 procent av det kvarvarande räntebeloppet får sedan tas upp som bostadskostnad).
- *Begränsning av bidragsgrundande bostadsyta*⁹. Vid beräkningen av bostadskostnaden bortses från den del av bostadskostnaden som avser bostadsytor som överstiger en viss angiven yta (60 kvm för hushåll utan barn, 80 kvm för familjer med ett barn, 100 kvm för familjer med två barn, 120 kvm för familjer med tre barn, 140 kvm för familjer med fyra barn, 160 kvm för familjer med ett barn).

Den mest centrala, och för kostnadsminskningen mest betydelsefulla, regeländringen var att bidraget blev preliminärt och avstämdes i efterhand när taxeringen för året var klar. Den regeln beräknades minska kostnaderna för bostadsbidragen med omkring 1,2 miljarder kronor (av de drygt 2 miljarderna som skulle sparas in), räknat på 1994 års förhållanden.¹⁰ Men regeln om att bidragen blev preliminära är egentligen inte någon begränsning i bidragsgivningen, utan snarare ett sätt att följa upp och kontrollera bidragen.

⁶ "För att de hushåll som var beroende av bostadsbidragen skulle kunna få del av den standard som sedan länge var en självklarhet för övriga medborgare, var det nödvändigt att bidragen kunde lämnas i betydligt högre kostnadslägen. Bidragen måste också tillåta att även dessa hushåll fick en utrymmesstandard som låg högre än det minimum som trångboddhetsnormen angav. Alla hushåll borde på sikt kunna hålla sig med moderna bostäder som ger varje barn ett eget rum".

⁷ se kommittédirektiven (Dir. 1995:65 och Dir. 1995:146)

⁸ se prop. 1995/96:186

⁹ Denna regel gäller redan fr.o.m. den 1 juli 1996, men då endast vid nyansökningar.

¹⁰ se SOU 1995:133 sid.140

2.3 De uteblivna uppräkningsgränserna vid beräkning av bostadsbidragets storlek

Vid beräkningen av bostadsbidragets storlek anpassades olika gränser i regelverket för att bostadsbidraget inte skulle urholkas. De gränser som anpassades var:

- Inkomstgränsen som anpassades till löneutvecklingen¹¹ och
- Bostadskostnadsgränserna som anpassades till hyresutvecklingen i samhället.

Denna anpassning skedde årligen, fram t.o.m. 1996. Från och med 1997 har dock uppräkningsgränserna inte anpassats, vilket innebär att gränserna har varit oförändrade sedan dess, trots att både inkomster och boendekostnader har ökat under de senaste åtta åren. Det regelsystem som infördes år 1997 är således det som i princip fortfarande gäller. Att inte räkna upp inkomst- och boendekostnadsgränserna medför att bostadsbidragen urholkas.

2.4 De samlade effekterna av regeländringarna

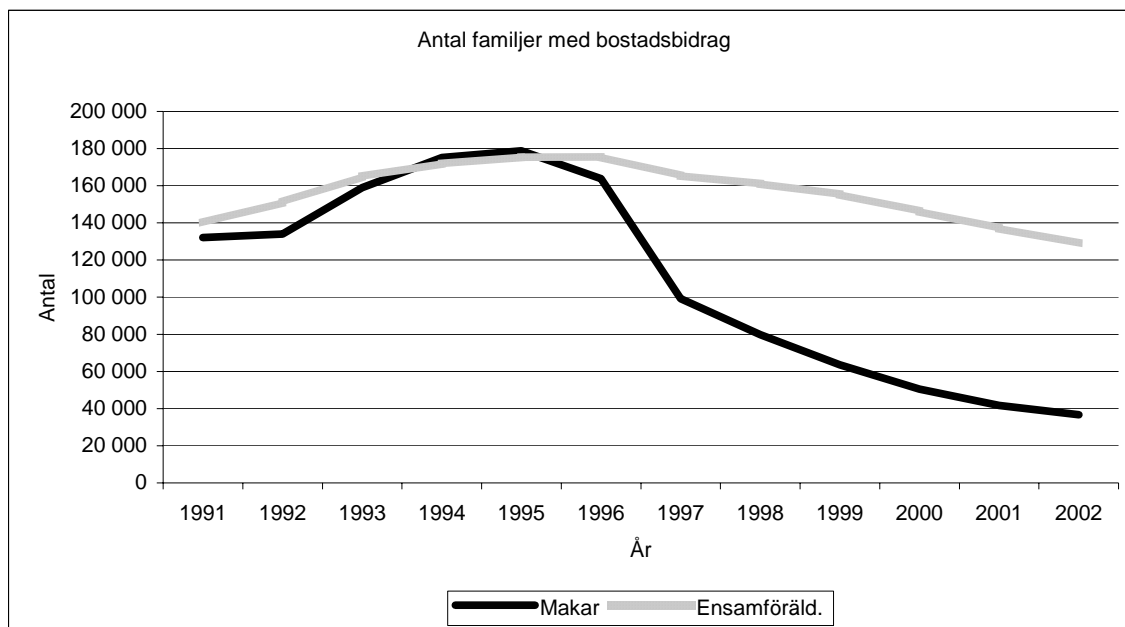
De samlade effekterna av 1997 års regeländringar blev att kostnaderna minskade under de efterföljande åren till en, även historiskt sett, mycket låg nivå. Många familjer som tidigare kunde efterfråga en god bostad till ett rimligt pris med hjälp av bostadsbidrag blev hänvisade till socialbidrag. Socialbidraget har ingen bostadspolitisk inriktning och ger dessutom en marginaleffekt på 100 procent, d.v.s. varje ökning av inkomsten med 100 kr medför en lika stor minskning av socialbidraget. Incitamentet att öka sin inkomst är därmed obefintlig, och leder till en inlåsning i fattigdom. Även bostadsbidraget ger marginaleffekter, men är här endast 20 procent. Hushållet får alltså behålla en betydligt större del av bostadsbidraget vid en inkomstökning.

¹¹ Hur inkomstgränsen uppräknades finns beskrivet i prop 1989/90:144 om räntebidrag och bostadsbidrag för år 1991.

3. Utvecklingen av antalet barnfamiljer med bostadsbidrag åren 1991 – 2002.

Jämfört med i början av 1990-talet har det skett en betydande minskning av antal barnfamiljer som får bostadsbidrag. I Diagram 1 visas antal ensamföräldrar respektive makar med bostadsbidrag åren 1991-2002.

Diagram 1. Barnfamiljer med bostadsbidrag åren 1991-2002. Antal familjer.

Källa: År 1991-1993 Boverket. Övriga år Boverkets bearbetning av RFV:s statistik
Se även tabell A i bilagan, där antalet familjer framgår

Fram t.o.m. år 1996 var det en relativ jämn utveckling av antalet familjer med bostadsbidrag. Inkomstgränsen anpassades till inkomstutvecklingen i samhället och bostadskostnadsgränserna till hyresutvecklingen. Under åren 1989 – 1994 byggdes bostadsbidragen ut bland annat för att kompensera de ökade boendekostnaderna som följde av skattereformen, men det var också en medveten utbyggnad av bostadsbidragen för att uppfylla det bostadspolitiska syftet med stödet som statsmakterna lagt fast, d.v.s. att även familjer som var beroende av bostadsbidrag skulle kunna låta varje barn få ett eget sovrum samt att detta även skulle gälla i nyproducerade bostäder.¹² Utbyggnaden ansågs som en nödvändig förutsättning för att nå detta syfte.¹³

I diagrammet ovan ser vi att det inträffar en dramatisk minskning av antalet makar mellan åren 1996 och 1997. Även antalet ensamföräldrar minskade, men endast marginellt. Efter år 1997 fortsätter antalet makar med bostadsbidrag att minska, och minskningen var kraftigare för makarna än för ensamföräldrarna. År 2002 hade makarna minskat med ca 80 procent och uppgick till ca 37 000 familjer.

¹² År 1975 motsvarade de övre bostadskostnadsgränserna hyrorna i *nyproduktionen*. (se SOU 1986:4 sid.34)

¹³ se prop. 1990/91:110 sid. 10

Vad kan den kraftiga minskningen av antalet makar bero på? Det är flera faktorer som påverkas familjens möjlighet att få bostadsbidrag.

- **Bostadskostnader:** Om bostadskostnaderna minskar, blir följaktligen även bostadsbidraget lägre. Både familjer med en respektive två vuxna (d.v.s. ensamföräldrar respektive makar) påverkas av detta.
- **Inkomster:** När familjernas inkomster stiger, minskar bostadsbidraget. Både familjer med en respektive två vuxna påverkas av detta.
- **Antalet barn:** Bor färre antal barn hemma – såsom är fallet om t.ex. barnet flyttar hemifrån – minskar bostadsbidraget. Både familjer med en respektive två vuxna påverkas av detta.
- **Regeländringar 1996 -1997:**
 - **Ytbegränsningen:** När det införs en begränsning i beräkningen av den bidragsgrundande bostadskostnaden, bortser man från den del av bostadskostnaden som avser bostadsytor som överstiger en viss angiven gräns. Både familjer med en respektive två vuxna påverkas av detta. Men den har störst påverkan för boende i egnahem, eftersom de ytorna oftast är större än i flerbostadshus.
 - **Ändrade regler för beräkningen av den bidragsgrundande bostadskostnaden i egnahem och i bostadsrätt.** Vid beräkningen räknar man bort 3 procent av lånebeloppet. Både familjer med en respektive två vuxna påverkas av detta om de bor i bostadsrätt eller i egnahem.
 - **Skilda inkomstgränser:** Bostadsbidraget minskar om inkomsterna överstiger en viss given gräns. År 1996 var denna 117 000 kr per år, eller 9 750 kr i månaden. En ökning av inkomsten med t.ex. 1 000 kr medför att bostadsbidraget minskar med 200 kr. Tidigare var den gräns lika hög för makar som för ensamföräldrar, och det spelade ingen roll hur inkomsterna fördelades mellan makarna. Fr.o.m. år 1997 får vardera maken endast tjäna hälften av vad ensamföräldrar tjänar, d.v.s. 58 500 kr per år, eller 4 875 kr i månaden innan bostadsbidraget reduceras. Endast *barnfamiljer* med två vuxna påverkas av detta.

Det finns ingenting som tyder på att vare sig makarnas inkomster, bostadskostnader eller antalet barn påtagligen har ändrats mellan åren 1996 och 1997. Under 1990-talet har andelen fattiga i befolkningen ökat. I *Social rapport 2001* konstaterar Socialstyrelsen att de fattiga blir fler och fattigare. Andelen socialbidragstagare i befolkningen är år 1999 på samma nivå som år 1992. Andelen fattiga ökar dock bland makar med barn, framförallt bland dem med tre eller flera barn. Det är mycket möjligt att den utvecklingen till viss del beror på nedskärningarna inom familjepolitikens område.¹⁴

Förklaringen till den kraftiga minskningen av antalet makar med bostadsbidrag borde därför finnas i de regeländringar som genomfördes år 1997. Eftersom makarna vanligtvis har fler barn än ensamföräldrarna, är det vanligare att de bor i egnahem. De flesta större bostäder finns i egnahem. Det är alltså en nödvändig förutsättning för familjer med många barn att bo i egnahem om de skall uppfylla det bostadspolitiska syftet med bostadsbidragen; att varje barn skall kunna ha ett eget rum. Därmed påverkas deras bostadsbidrag både av ytbegränsningen och av att hela bostadslånet inte får räknas med i bostadskostnaden. Dessutom har många av makarna ojämnt fördelade inkomster och det behöver inte bero på att den ene maken har valt att stanna hemma. En troligare orsak är att de är arbetslösa eller inte har kunnat etablera sig på arbetsmarknaden. Detta är speciellt vanligt bland unga familjer och familjer med invandrarbakgrund.¹⁵

Under åren 1992–1995 tog Sverige emot ett stort antal flyktingar. Merparten, omkring 80 000, kom från det forna Jugoslavien. Till största delen var det familjer med barn eller personer i barnafödande ålder som kom till Sverige. De första åren efter invandringen är många till stor del beroende av eko-

¹⁴ se Social rapport 2001, Socialstyrelsen

¹⁵ se t.ex. Folkhälsa och sociala förhållanden 2002, Socialstyrelsen (sid. 8)

nomiskt stöd i form av exempelvis socialbidrag. När neddragningar inom välfärdssystemet genomförs är därför barnen till invandrarföräldrar extra utsatta. För invandrargruppen har det varit svårare att ta sig in på arbetsmarknaden och när arbetslösheten ökade drabbades de extra hårt.¹⁶

Under den följande perioden, 1996-2004, har det inte skett någon anpassning av gränserna för bostadskostnadens storlek. Som nämnts ovan justerades bostadsbidragen storlek tidigare under alla år uppåt för att anpassas till hyresökningarna i samhället.

Mellan åren 1994 – 2002 minskade antalet familjer med bostadsbidrag med drygt 180 000. Familjer med en vuxen (ensamförälderhushåll), minskade med ca 25 procent, medan familjer med två vuxna (makar), minskade med ca 80 procent och i det närmaste raderades ut. Endast ca 37.000 barnfamiljer med två vuxna fick bostadsbidrag år 2002.

Antalet familjer med bostadsbidrag var som högst år 1995, då de uppgick till nästan 355 000. Gruppen makar med barn var omkring 175 000 och var därmed lika stor som gruppen ensamföräldrar. År 1997 hade en rad regelförändringar genomförts och antalet familjer minskade med ca 90 000 och uppgick då till ca 265 000 familjer. Större delen av minskningen, ca 80 000, skedde hos makar som då uppgick till knappt 100 000 familjer.

¹⁶ SCB. Demografisk rapport 2002:1, sid. 12 f

4. Trångboddhet

Som nämnts ovan är syftet med bostadsbidraget att även familjer med låg ekonomisk bärkraft skall kunna hålla sig med goda och tillräckligt rymliga bostäder. Att reducera trångboddheten är ett uttalat bostadspolitiskt syfte. Statsmakterna har fastlagt att trångboddhetsnorm 3 skall gälla för familjer med bostadsbidrag, innebärande att varje barn skall ha ett eget sovrum.

Bidraget storlek är beroende av föräldrarnas inkomst, bostadskostnad och antal barn. Om t.ex. inkomstgränsen sänks så som är fallet för makar – där inkomstgränsen har delats och halverats för vardera maken - minskar familjens möjlighet att efterfråga en rymlig bostad.

I tabell 1 nedan ser vi hur *antalet* och *andelen* trångbodda, mätt efter trångboddhetsnorm 3, har utvecklats under åren 1994 – 2002.

Tabell 1. Familjer med bostadsbidrag, trångboddhetsnorm 3*

	År										Förändring: 1996-97	
	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	Antal	Andel	
Antal barnfamiljer	347 091	354 144	339 297	264 523	240 833	219 070	196 823	178 665	165 622	-74 774	-22%	
varav: Makar	175 110	178 763	163 862	99 198	79 810	63 689	50 572	41 663	36 714	-64 664	-39%	
Ensamföräldrar	171 981	175 381	175 435	165 325	161 023	155 381	146 251	137 002	128 908	-10 110	-6%	
Antal trångbodda barnfamiljer,	113 655	121 638	122 164	110 761	103 940	96 372	87 953	81 261	77 109	-11 403	-9%	
varav: Makar	62 207	67 915	66 238	51 757	43 979	36 803	30 339	25 839	23 399	-14 481	-22%	
Ensamföräldrar	51 448	53 723	55 926	59 004	59 961	59 569	57 614	55 422	53 710	3 078	6%	
										%-enheter		
Andel trångbodda barnfamiljer	33%	34%	36%	42%	43%	44%	45%	45%	47%	6%		
varav: Makar	36%	38%	40%	52%	55%	58%	60%	62%	64%	12%		
Ensamföräldrar	30%	31%	32%	36%	37%	38%	39%	40%	42%	4%		

* norm 3, varje barn har ett eget rum, de vuxna delar rum, kök och ett rum oräknat

I början av den undersökta perioden var ungefär var tredje familj trångbodd, makarna i något större utsträckning än ensamföräldrarna. I slutet av perioden hade *andelen* trångbodda ökat markant. 47 procent av dem som fick bostadsbidrag år 2002 var trångbodda.

Antalet trångbodda ensamföräldrar är i stort sett detsamma genom åren, omkring 50 000 familjer. Men eftersom det totala antalet ensamföräldrar med bostadsbidrag har minskat, är *andelen* trångbodda nu mycket större än tidigare. År 1994 var drygt 51 000 av c:a 172 000 ensamföräldrar trångbodda. År 2002 var nästan 54 000 trångbodda, men det totala antalet hade sjunkit till 129 000. *Andelen* trångbodda hade därmed ökat, från 30% till 42%, trots att antalet trångbodda endast ökat något.

När det gäller makarnas ser vi ett annat mönster.

Antalet makar med bostadsbidrag har minskat mycket kraftigt och är nu endast en marginell grupp. År 1994 uppgick antalet till 175 000 varav ca 62 000 eller 36 % var trångbodda. År 2002 hade antalet makar med bostadsbidrag minskat till ca 37 000. Större delen av dessa, ca 65 % eller 23 000 familjer var trångbodda. Vad vi kan läsa ut av tabellen är att de makar som år 2002 hade bostadsbidrag var sådana som företrädesvis hade små bostäder.

Vi kan konstatera att den största förändringen skedde mellan åren 1996 och 1997 då andelen trångbodda makar med bostadsbidrag ökade med 12 procentenheter (från 40 till 52 procent).

Att andelen trångbodda makar ökar kan bero på att regeländringar år 1997 medförde att dessa inte längre hade råd att efterfråga annat än de allra billigaste bostäderna och dessa är logiskt sett mindre.

Av de ca 15 procent av ensamföräldrarna respektive 80 procent av makarna, som inte längre fick bostadsbidrag fanns det många familjer som var trångbodda, men även många familjer som med hjälp av bostadsbidrag kunde låta varje barn ha ett eget rum.

5. Barnfamiljernas inkomster och utgifter

Hur utvecklingen av inkomster, bostadskostnader, bostadsbidrag och nettobostadskostnad för barnfamiljer med bostadsbidrag förändrades under åren 1994 till 2002 kan vi se i detta avsnitt.

I tabell 2 nedan visas barnfamiljernas genomsnittliga bruttoinkomster i löpande priser. Med bruttoinkomst menas inkomst av tjänst/rörelse före skatt.

Tabell 2. Genomsnittliga bruttoinkomster för samtliga familjer med bostadsbidrag, kr/mån löpande priser.

	År									Förändring mellan åren:			
	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	1994-2002		1996-97	
										Kr	%	kr	%
Ens.föräld.													
1 barn	9 749	9 981	10 132	9 962	10 150	10 338	10 488	10 765	10 874	1 124	12%	-170	-2%
2 barn	9 984	10 361	10 628	10 696	10 968	11 361	11 642	12 066	12 370	2 386	24%	69	1%
3+ barn	8 893	9 282	9 435	9 480	9 816	10 194	10 443	10 859	11 175	2 281	26%	45	0%
Totalt	9 706	10 011	10 202	10 153	10 399	10 703	10 927	11 294	11 530	1 824	19%	-49	0%
Makar													
1 barn	11 356	11 327	11 254	8 588	8 000	7 592	7 430	7 282	7 168	-4 189	-37%	-2 666	-24%
2 barn	15 425	15 468	15 257	12 044	11 366	11 006	10 672	10 474	10 183	-5 242	-34%	-3 213	-21%
3+ barn	17 144	17 359	17 208	14 402	13 266	12 452	11 849	11 640	11 340	-5 804	-34%	-2 806	-16%
Totalt	15 449	15 568	15 405	12 455	11 535	10 952	10 521	10 339	10 069	-5 380	-35%	-2 950	-19%
Skillnad													
Mak/ensför	5 743	5 558	5 203	2 302	1 136	249	-405	-954	-1 461				
	59%	56%	51%	23%	11%	2%	-4%	-8%	-13%				

Motsvarande tabell för *trångbodda* familjer finns i tabell 2 A i bilagan

År 1994 uppgick ensamföräldrarnas genomsnittliga månadsinkomster brutto till ca 9 700 kr. Motsvarande inkomst för makar var ca 15 500 kr och var därmed nästan 60 procent (eller ca 5 700 kr) högre än ensamföräldrarnas. Makar med minst tre barn hade de högsta inkomsterna, medan ensamföräldrar med minst tre barn hade de lägsta inkomsterna.

Ensamföräldrar med två barn hade högre inkomster än andra ensamföräldrar. Ensamföräldrar med tre eller fler barn hade lägst genomsnittliga bruttoinkomster bland ensamföräldrarna. Det kan tyda på att ensamföräldrar med många barn arbetade deltid i större utsträckning än ensamföräldrar med färre barn.

Makarna hade genomgående en högre genomsnittlig bruttoinkomst än ensamföräldrarna fram till mitten av 1990-talet. Därefter minskade makarna genomsnittliga bruttoinkomster stadigt och var år 2002 betydligt lägre än ensamföräldrarnas. Situationen var faktiskt så att makarnas genomsnittliga bruttoinkomster år 2002 var lägre än motsvarande bruttoinkomster för ensamföräldrarna, trots att fler personer skulle leva på inkomsterna. Trots att makarna hade ett barn mer än ensamföräldern var de genomsnittliga inkomsterna lägre.¹⁷

¹⁷ jämför t.ex. inkomsten för makar med tre eller flera barn med inkomsten för ensamförälder som endast har två barn

År 2002 var den genomsnittliga bruttoinkomsten för barnfamiljer med två vuxna (makar) ca 1 500 kr, eller ca 13 procent *lägre* än de familjer som bara hade en vuxen. (ensamföräldrar).

Sett över tid ökade ensamföräldrarnas genomsnittliga bruttoinkomster med nästan 20 procent mätt i löpande priser.¹⁸ Mest ökade det för ensamföräldrar med flera barn. De genomsnittliga bruttoinkomsterna för makar minskade under samma tid med omkring 35 procent. Den stora förändringen inträffade i samband med 1997 års regelförändringar. Från år 1997 och framåt har inkomstgränserna inte anpassats till löneutvecklingen i samhället. Detta ansågs tidigare vara en nödvändig anpassning för att bostadsbidragen inte skulle urholkas. Den uteblivna justeringen tenderar att drabba makarna i större utsträckning än ensamföräldrarna. Makarnas genomsnittliga bruttoinkomster blev därmed betydligt lägre än ensamföräldrarnas.

Tabellen ovan kan tolkas så att många av familjerna – främst makar med barn – inte kom upp till en ekonomiskt skälig levnadsnivå, utan i stället fick söka sin försörjning via socialbidrag.

Bostadsbidragen kan ses som ett sista ekonomiskt skyddsnät innan socialbidragen. Det är därför rimligt att anta att de familjer som får socialbidrag också skulle vara berättigade till bostadsbidrag. Av den anledning kan det vara av intresse att undersöka hur många av barnfamiljerna i landet som hade socialbidrag¹⁹ respektive bostadsbidrag under åren 1998 – 2002. Detta framgår av nedanstående tabell.

Tabell 3. Familjer med socialbidrag resp. familjer med bostadsbidrag, åren 1998-2002

Barnfamiljer	1998	1999	2000	2001	2002
Med socialbidrag²⁰					
Ensamföräldrar	63 794	56 550	51 633	47 833	43 897
Makar	54 736	43 956	37 469	32 115	29 374
Med bostadsbidrag					
Ensamföräldrar	161 023	155 381	146 251	137 002	128 908
Makar	79 810	63 689	50 572	41 663	36 714
Andel med socialbidrag					
Ensamföräldrar	40%	36%	35%	35%	34%
Makar	69%	69%	74%	77%	80%

Källa: Socialstyrelsen. Socialbidrag/ekonomiskt bistånd för respektive år. Boverkets bearbetning.

Om vi förutsätter att familjerna med socialbidrag också får bostadsbidrag, ser vi att 40 procent av ensamföräldrarna respektive 69 procent av makarna låg under socialbidragsnivån år 1998. Motsvarande siffror för år 2002 var 34 procent för ensamföräldrarna och 80 procent för makarna. Det var en minskning för ensamföräldrarna med 6 procentenheter. För makarna ökade dock andelen under socialbidragsnivån med 11 procentenheter.

¹⁸ Det kan noteras att inkomsten för ensamföräldrar har *ökat* med drygt 1 300 kr, eller 13 procent, mellan åren 1996 – 2002. Inkomstgränsen ligger dock fortfarande kvar på 1996 års nivå: 9 750 kr/mån, vilket innebär att bidraget urholkats

¹⁹ Uppgifterna om socialbidrag/ekonomiskt bistånd kommer från Socialstyrelsen

²⁰ Socialbidragsnivån har dock urholkats sedan mitten av 1990-talet vilket medfört att det är svårare att få socialbidrag

Även om inkomsterna skulle vara något högre, men understiga 125 % av socialbidragsnormen kan man förväntas ha problem med försörjningen. Familjerna lever då under små marginaler och är därmed väldigt känsliga för tillfälliga inkomstbortfall.²¹

Samtidigt som antalet makar med bostadsbidrag minskade under åren var sådana familjer alltså i mycket större utsträckning hänvisade till socialbidrag för sin försörjning. Som konstaterades ovan var förhållandet för ensamföräldrarna det omvända.

I tabell 4 nedan visas hur bruttobostadskostnaderna – d.v.s. bostadskostnad före bostadsbidrag - utvecklades under åren 1994-2002 mätt i löpande priser. Den bostadskostnad som redovisas är den kostnad som familjerna faktiskt betalade, även om den kostnad som är bidragsgrundande blev lägre bland annat till följd av ytbegränsningen och regeln om att hela räntekostnaden inte fick beaktas för boende i egnahem resp. i bostadsrätt.

Tabell 4. Bruttobostadskostnader i löpande priser åren 1994-2002. Samtliga familjer med bostadsbidrag

Samtliga	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	Förändring	
										1996-97	Kr %
Ensföräld.											
1 barn	4 191	4 268	4 362	4 127	4 188	4 216	4 236	4 287	4 361	-235	-5%
2 barn	4 755	4 844	4 937	4 637	4 684	4 707	4 729	4 796	4 896	-300	-6%
3+ barn	5 219	5 304	5 381	5 141	5 149	5 152	5 140	5 221	5 322	-240	-4%
Totalt	4 542	4 637	4 739	4 497	4 553	4 586	4 609	4 679	4 775	-243	-5%
Makar											
1 barn	4 518	4 557	4 588	4 202	4 244	4 253	4 238	4 280	4 336	-386	-8%
2 barn	5 247	5 298	5 323	4 768	4 799	4 823	4 828	4 872	4 908	-555	-10%
3+ barn	5 647	5 728	5 805	5 276	5 346	5 389	5 401	5 469	5 541	-529	-9%
Totalt	5 292	5 357	5 406	4 891	4 932	4 962	4 967	5 027	5 081	-515	-10%
Skillnad	750	721	667	395	379	377	358	348	306		
Mak/ensför	17%	16%	14%	9%	8%	8%	8%	7%	6%		

Motsvarande tabell för *trångbodda* familjer finns i tabell 4 A i bilagan

Bland familjer med bostadsbidrag hade makarna i genomsnitt en högre bruttobostadskostnad än vad ensamföräldrarna hade under hela studerade perioden, med undantag för makar med ett barn åren 2001 och 2002. Detta beror sannolikt på att makarna hade fler barn än ensamföräldrarna och därför behövde en större, och därmed dyrare, bostad.

Mellan åren 1996 – 1997 sjönk de genomsnittliga kostnaderna för bidragshushåll med ca 5 procent för ensamföräldrarna och med ca 10 procent för makarna. Detta var sannolikt en effekt av 1997 års regeländringar. Sett över hela perioden 1994 – 2002 ökade dock bostadskostnaderna för ensamföräldrar, medan makarnas kostnader minskade. Minskningen för makarna berodde antagligen på att makarna hade många barn och tidigare bodde i egnahem i större utsträckning bland bidragshushållen. Från och med år 1997 fick ytterst få barnfamiljer i egnahem bostadsbidrag. Denna tendens fortsätter.

De flesta större bostäder finns i egnahem. Familjer med många barn är alltså hänvisade till egnahem om varje barn skall ha eget rum. Eftersom det numera är ytterst få hushåll i egnahem som får bostads-

²¹ Se Socialstyrelsens rapport 2001. sid. 128

bidrag blir det alltså svårare för familjer i egnahem att minska trångboddheten med hjälp av bostadsbidragen.

I tabell 5 nedan ser vi den genomsnittliga nettobostadskostnaden, d.v.s. när bostadsbidraget har beaktats. Allt redovisas i löpande priser.

Tabell 5. Nettobostadskostnader åren 1994-2002, löpande priser. Samtliga familjer med bostadsbidrag

Samtliga	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	Förändring 1996-97	
										Kr	%
Ens.föräld.											
1 barn	2 609	2 669	2 809	2 661	2 720	2 771	2 815	2 882	2 955	-148	-5%
2 barn	2 641	2 698	2 856	2 689	2 753	2 825	2 892	2 995	3 116	-167	-6%
3+ barn	2 438	2 514	2 652	2 521	2 578	2 630	2 673	2 777	2 896	-131	-5%
Totalt	2 595	2 656	2 801	2 647	2 706	2 764	2 816	2 905	3 006	-154	-5%
Makar											
1 barn	3 255	3 245	3 275	2 926	2 921	2 893	2 874	2 890	2 911	-349	-11%
2 barn	3 966	3 941	3 945	3 316	3 276	3 257	3 238	3 257	3 257	-628	-16%
3+ barn	4 045	4 084	4 158	3 580	3 520	3 452	3 396	3 429	3 458	-578	-14%
Totalt	3 871	3 879	3 918	3 361	3 313	3 270	3 233	3 260	3 276	-557	-14%
Skillnad	1 276	1 224	1 117	715	607	506	417	355	270		
Mak/ensför	49%	46%	40%	27%	22%	18%	15%	12%	9%		

Motsvarande tabell för *trångbodda* familjer finns i tabell 5 Ai bilagan

Makarnas genomsnittliga nettobostadskostnad var under den studerade perioden högre och ibland betydligt högre än ensamföräldrarnas, med undantag för makar med ett barn år 2002. Den genomsnittliga kostnaden minskade dock kraftigt för makarna i samband med 1997 års regeländringar, med drygt 550 kr eller med ca 14 procent. Detta torde bero på att antalet makar med bostadsbidrag minskade så kraftigt. Många makar med högre bostadskostnader försvann och blev inte längre berättigade till bostadsbidrag. De kvarvarande makarna var de med de allra lägsta bostadskostnaderna. De hade inte råd att efterfråga större, och därmed dyrare, bostäder.

För ensamföräldrarna ökade dock den genomsnittliga nettobostadskostnaden något under åren, från ca 2 600 till ca 3 000. Att kostnaden inte ökade mer kan förklaras av att gränserna för bostadskostnader inte anpassats till hyresutvecklingen, vilket tidigare ansågs vara en nödvändig förutsättning för att bostadsbidragen inte skulle urholkas.

I tabell 6 nedan visas bostadsbidragets andel av bruttobostadskostnaden åren 1994-2002.

Tabell 6. Bostadsbidragets andel av bostadskostnaden åren 1994-2002, Samtliga familjer med bostadsbidrag

Samtliga	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	Förändring	
										1996-97 Kr	%
Ens.föräld.											
1 barn	38	38	36	35	35	34	34	33	32	-1	-2%
2 barn	46	45	43	42	41	40	39	38	37	-1	-2%
3+ barn	55	54	51	51	50	49	48	47	46	0	-1%
Totalt	43	43	41	41	40	39	38	38	37	0	-1%
Makar											
1 barn	30	30	30	31	31	32	33	33	33	1	3%
2 barn	26	27	28	31	32	33	33	34	34	3	12%
3+ barn	30	30	30	32	35	36	38	38	38	3	8%
Totalt	29	29	29	32	33	34	35	36	36	3	9%
Skillnad	-15	-14	-12	-9	-7	-5	-3	-2	-1		
Mak/ensför	-34%	-32%	-29%	-22%	-17%	-12%	-9%	-6%	-2%		

Motsvarande tabell för *trångbodda* familjer finns i tabell 6 A i bilagan

År 1994 uppgick bostadsbidragets andel av bostadskostnaden till ca 43 procent för ensamföräldrarna respektive ca 29 procent för makarna. Fram till år 2002 hade denna andel minskat för ensamföräldrarna men ökat för makarna. Bidragets andel av bostadskostnaden är nu nästan lika stor för makarna som för ensamföräldrarna, 36 resp. 37 procent.

Trångbodda familjer fick en högre andel av bostadskostnaden täckt av bidrag. Detta framgår av tabell 6 A i bilagan.

6. Barnperspektivet

Ett av de viktigaste målen med samhällets stöd för barnen är att göra det möjligt för dem att kunna leva på en skälig nivå, oberoende av hur föräldrarnas ekonomiska situation ser ut. Av den anledningen finns det t.ex. ett underhållsstöd för barn när föräldrarna inte lever tillsammans. Bostadsbidragen skall dessutom göra det möjligt även för barn som lever i familjer med låg ekonomisk bärkraft att kunna få ett eget rum.

I det följande studeras situationen för barnen i hushåll med bostadsbidrag. I tabellen nedan ser vi hur många barn som har ingått i familjer med bostadsbidrag under åren 1994 – 2002.

Tabell 7. Samtliga barn i familjer med bostadsbidrag, 1994-2002.

Familje- Typ:	år 1994	år 1995	år 1996	år 1997	år 1998	år 1999	år 2000	år 2001	år 2002	Förändring 1994-2002	
										Antal	%
Ensamföräldrar:											
1 barn	85 750	84 858	82 216	74 184	70 128	65 672	60 120	55 054	50 677	-35 073	-41%
2 barn	121 710	126 926	129 532	124 172	122 360	119 276	113 458	107 326	102 234	-19 476	-16%
3+ barn	84 017	89 807	94 681	96 872	99 399	100 726	98 530	95 179	91 456	7 439	9%
Totalt	291 477	301 591	306 429	295 228	291 887	285 674	272 108	257 559	244 367	-47 110	-16%
Makar:											
1 barn	32 084	32 424	30 195	19 478	16 364	13 361	10 878	8 966	8 016	-24 068	-75%
2 barn	129 300	131 662	118 548	67 760	54 726	42 356	32 410	25 934	22 844	-106 456	-82%
3+ barn	271 512	280 379	261 451	166 616	132 839	108 424	88 091	74 600	65 683	-205 829	-76%
Totalt	432 896	444 465	410 194	253 854	203 929	164 141	131 379	109 500	96 543	-336 353	-78%
Totalt:											
1 barn	117 834	117 282	112 411	93 662	86 492	79 033	70 998	64 020	58 693	-59 141	-50%
2 barn	251 010	258 588	248 080	191 932	177 086	161 632	145 868	133 260	125 078	-125 932	-50%
3+ barn	355 529	370 186	356 132	263 488	232 238	209 150	186 621	169 779	157 139	-198 390	-56%
Totalt	724 373	746 056	716 623	549 082	495 816	449 815	403 487	367 059	340 910	-383 463	-53%

Motsvarande tabell för *trångbodda* familjer finns i tabell 7 A i bilagan

År 1994 levde ca 724 000 barn i familjer som fick bostadsbidrag. Majoriteten av dem, drygt 432 000 barn bodde hos makar och de allra flesta av dessa, ca 271.000 barn, bodde i familjer med minst tre barn. Fram till och med år 1996 bodde fortfarande majoriteten av barnen hos makar.

En dramatisk förändring skedde mellan åren 1996 – 1997, då regeländringarna i bostadsbidragssystemet genomfördes. Antal barn i hushåll med två vuxna (makar) minskade då från 410 000 till ca 254 000. Detta är en minskning med ca 156 000 barn eller med ca 38 procent. Antal barn hos makar fortsätter dock att minska kraftigt, med ca 20 procent per år. Totalt har antalet barn boende hos makar minskat med 336 000 stycken, eller med ca 78 procent, under den undersökta perioden.

Även antal barn hos ensamföräldrar har minskat. Det har främst skett bland ensam barnen, som minskade med drygt 40 procent mellan åren 1994 – 2002. Barn som bor hos ensamföräldrar med minst tre barn har dock *ökat* med nio procent under samma period. Men jämför vi med förhållandet år 1996 har antalet barn minskat.

6.1 Trångbodda barn i familjer med bostadsbidrag

År 1994 bodde drygt en tredjedel av barnen, nästan 250 000, i familjer som var trångbodda (se tabell 7A i bilagan). De flesta av dessa, nästan 150 000 eller 60 procent, bodde hos makar. Den vanligaste boendeformen var hyresrätt, där hälften av barnen, drygt 360 000, bodde. Det näst vanligaste var att barnen bodde i egnahem, ca 37 procent, och de flesta av dem, ungefär 210 000 barn bodde hos makar. Barn till ensamföräldrar bodde vanligtvis i hyresrätt. Närmare 170 000, eller 68 procent av de trångbodda barnen bodde i hyresrätt.

Eftersom majoriteten av barn i familjer med bostadsbidrag år 2002 bodde i hyresrätt, redovisas inte upplåtelseformerna i detta arbete.

I tabellen nedan ser vi hur andelen trångbodda barn i familjer med bostadsbidrag har utvecklats under åren 1994 till 2002. Antalet makar med bostadsbidrag har, som nämndes tidigare, minskat mycket kraftigt, medan ensamföräldrarna inte har förändrats lika mycket. Detta påverkar givetvis även *andelen* trångbodda barn hos makarna mer än hos ensamföräldrarna i familjer med bostadsbidrag.

Tabell 8. Andel trångbodda barn i familjer med bostadsbidrag åren 1994 - 2002

	år 1994	år 1995	år 1996	år 1997	år 1998	år 1999	år 2000	år 2001	år 2002
Ensamföräldrar									
1 barn	15%	16%	16%	18%	19%	19%	20%	20%	21%
2 barn	37%	37%	38%	42%	43%	44%	45%	45%	46%
3+ barn	48%	48%	49%	51%	52%	53%	54%	56%	57%
Totalt	34%	34%	35%	39%	40%	41%	43%	44%	45%
Makar									
1 barn	12%	14%	15%	19%	19%	20%	21%	23%	25%
2 barn	29%	32%	35%	49%	52%	54%	56%	57%	59%
3+ barn	40%	42%	44%	56%	61%	65%	68%	71%	73%
Totalt	35%	37%	39%	51%	55%	59%	61%	64%	66%
Totalt									
1 barn	14%	15%	16%	19%	19%	20%	20%	20%	22%
2 barn	33%	34%	36%	44%	46%	47%	47%	47%	48%
3+ barn	42%	44%	45%	54%	57%	59%	61%	62%	64%
Totalt	34%	36%	38%	45%	46%	48%	49%	50%	51%

År 1994 var drygt en tredjedel av alla barn trångbodda bland familjer med bostadsbidrag. Störst var trångboddheten för barn i familjer med minst tre barn och här var barn till ensamföräldrarna trångbodda i större utsträckning än barn till makarna.

År 2002 var drygt hälften av barnen trångbodda bland familjer med bostadsbidrag. Jämfört med förhållandena år 1994, hade trångboddheten ökat markant. Mest trångbodda var barnen hos makarna och hade de minst tre barn, var nästan tre av fyra barn trångbodda.

Av tabellen ser vi också att ca 22 procent av alla ensam barnen var trångbodda år 2002. Om föräldrarna har ett rum betyder det alltså att barnet inte ens hade ett rum utan fick bo i vardagsrummet.

6.2 Ekonomisk standard bland barnhushåll i Sverige²²

Under mitten 1990-talet växte ungefär 37 procent av *samtliga barn i hela landet*, upp i en familj med ekonomiska problem. Med ekonomiska problem avses i detta sammanhang när en familj saknar kontantmarginal, har svårigheter att klara de löpande utgifterna, har en disponibel inkomst som understiger hälften av median disponibel inkomst (EU-norm) eller tillhör hushåll som under året uppburit socialbidrag. Barns ekonomiska situation förbättrades i slutet av 1990-talet. Den var dock fortfarande sämre än den var i början av 1990-talet.²³

En familjs ekonomiska köpkraft är beroende av hur många medlemmar som finns i familjen. För att kunna jämföra familjens disponibla inkomst och ekonomiska köpkraft mellan olika typer av hushåll utnyttjas ett viktsystem som bygger på att konsumtionen är relaterad till hushållets sammansättning när det gäller antal hushållsmedlemmar och deras ålder. Den disponibla inkomsten divideras med en särskild konsumtionsvikt som gäller för olika hushållsmedlemmar.²⁴ Den framräknade ekonomiska köpkraften blir då disponibel inkomst per konsumtionsenhet.

Mellan åren 1996 och 1999 ökade den genomsnittliga disponibla inkomsten per konsumtionsenhet för barn i samtliga familjetyper och allra mest ju fler barn som fanns i familjen. Denna ökning skedde dock från en låg nivå. Den större ökningen för barn i flerbarnsfamiljer förklaras bland annat av barnbidragshöjning och av att flerbarnstillägget återinfördes under år 1998. För hela gruppen barn och deras familjer var ökningen i genomsnitt 9 procent, men trots detta uppnåddes inte 1991 års nivå. Gruppen barn hos makar med två barn hamnade år 1999 på samma nivå som år 1991. Men barn i familjer med annan sammansättning hade i genomsnitt lägre disponibel inkomst per konsumtionsenhet år 1999 än vad motsvarande grupp hade år 1991.²⁵

Bland barnen hos makar var det cirka 10 procent respektive drygt 22 procent av barn hos ensamföräldrar, som år 1996 levde med en inkomst under socialbidragsnormen. Motsvarande andel för år 1991 var 7 respektive 11 procent. År 1999 hade andelarna minskat och var då drygt 7 respektive 12 procent. Det motsvarar i det närmaste på 1991 års nivå. Trots minskningen levde i genomsnitt vart 8:e barn hos ensamföräldrarna under socialbidragsnormen. Barn som levde i flerbarnsfamiljer tillhörde oftare familjer med låg inkomststandard. Det gällde för samtliga år under den undersökta perioden. År 1996 var det närmare 20 procent av samtliga barn i familjer med minst tre barn som levde i familjer med inkomst under socialbidragsnormen.²⁶

Jämför vi nu situationen mellan barn i bidragshushåll och barn i *samtliga* barnfamiljer finner vi att år 2000 levde fler barn i familjer med ekonomiska problem än vad som var fallet år 1990. Ser vi utvecklingen av antal barn i familjer med bostadsbidrag ser vi att dessa tvärtom har minskat mycket kraftigt. Detta framgår av tabellerna 9.1 och 9.2 nedan.

²² Beskrivningen i avsnitt 6.2 bygger även på andra källor än bostadsbidragsstatistiken.

²³ Folkhälsa och sociala förhållanden 2002, lägesrapport, Socialstyrelsen, se sid. 24f

²⁴ Beskrivningen är hämtat från Rapport 2003:1, "Inkomstfördelningsundersökningen 2001 (HEK)

²⁵ se SCB, demografisk rapport 2002:1

²⁶ se a.a.. sid. 17

Tabell 9.1 Barn i familjer med ekonomiska problem

	År		Förändring mellan åren:				
	1990	1996/97	2000	1990-2000		1996-2000	
				Antal	%	Antal	%
Totalt antal barn i hela landet	1 880 000	1 920 000	1 935 000	55 000	3%	15 000	1%
Varav med ekonomiska problem							
Andel	32%	45%	37%	5%		-8%	
Antal	600 000	860 000	710 000	110 000	18%	-150 000	-17%

Källa: SCB:s Befolkningsstatistik, Socialstyrelsen. Boverkets bearbetning.

I ovanstående avsnitt såg vi att ungefär 32 procent av *alla ca 1 880 000 barn i hela landet*²⁷, växte upp i en familj med ekonomiska problem under början av 1990-talet. I tabellen ovan ser vi att det motsvarar ungefär 600 000 barn.

År 1996 var andelen barn i familjer med ekonomiska problem som högst. Omkring 860 000 barn, eller ca 45 procent, levde då i familjer med ekonomiska problem.

År 2000 fanns det ca 1 935 000 barn i Sverige och ungefär 37 procent, eller ca 710 000 barn bodde i familjer med ekonomiska problem.

Mellan åren 1990 och 2000 ökade andelen barn i familjer med ekonomiska problem med ca fem procentenheter, eller med ca 110 000 barn. Under samma period ökade också det totala antalet barn i åldern 0 – 17 år med ca 55 000.²⁸

Tabell 9.2 Barn i familjer med bostadsbidrag, respektive andel med ekonomiska problem resp

Barn:	År		Förändring mellan åren:				
	1990	1996/97	2000	1990-2000		1996-2000	
				Antal	%	Antal	%
I familjer m bostadsbidrag ²⁹	465 000	717 000	403 000	-62 000	-13%	-314 000	-44%
Andel, bidrag/ekonomiska .problem	78%	83%	57%	-21%	-27%		0%
Antal med bidrag - med ek. problem	-135 000	-143 000	-307 000	-172 000	127%	-164 000	115%

Källa: Socialstyrelsen. Boverkets bearbetning.

²⁷ se SCB:s befolkningsstatistik

²⁸ Antal barn har därefter fortsatt att öka med ytterligare ca 3 000 barn år 2002. (se SCB:s befolkningsstatistik)

²⁹ Det finns ingen statistik över bostadsbidragsgivningen år 1990. Därför har uppgifterna för år 1989 använts istället. Det skall dock noteras att antalet var högre år 1990 till följd av den påbörjade utbyggnaden av systemet. En jämförelse med uppgifterna för år 1989 innebär alltså att resultatet blir underskattat. I tabell A i bilagan ser vi att antal barnfamiljer med bostadsbidrag ökade med drygt 40 000 mellan åren 1989-1991 och därmed ökade även antal barn. En del av denna ökning inträffade redan år 1990.

Om vi förutsätter att barn i familjer med bostadsbidrag även ingick i familjer med ekonomiska problem ser vi att en stor majoritet av de ekonomiskt ansträngda familjerna även fick bostadsbidrag under första halvan av 1990-talet.

År 1990 ingick omkring 465 000 barn i de familjer som fick bostadsbidrag, jämför tabell 9.2 ovan. Det innebär ca 78 procent av alla barn i familjer med ekonomiska problem. En mindre del av barnen i familjer med ekonomiska problem, ca 135 000 barn, fick inte bostadsbidrag.

År 2000 är det en betydligt lägre andel, ca 57 procent eller ca 403 000, av barnen i familjer med ekonomiska problem som får bostadsbidrag. Ett stort antal barn, ca 307 000 omfattades alltså inte av bostadsbidrag trots att de levde i familjer med ekonomiska problem.

Antal familjer, respektive antal barn i familjer, med bostadsbidrag minskar trots att:

- antal barn i hela landet, är större nu än i början av 1990-talet,
- många fler barn i Sverige levde år 1999 i familjer med ekonomiska problem än vad som var fallet 1990 och
- den disponibla inkomsten per konsumtionsenhet år 1999 var lägre än vad den var år 1991,

Det innebär att många barn i familjer med ekonomiska problem inte omfattades av bostadsbidrag.

Referenser

BoU 1986/87:20, Bostadsutskottets betänkande
Dir. 1995:65 och Dir.1995:146, Kommittédirektiv

Prop. 1986/87:48, Bostadspolitiken
Prop. 1987/88:100 Budgetproposition, 1988/89
Prop. 1989/90:144 om räntebidrag och bostadsbidrag för år 1991
Prop. 1990/91:110, Om bostadsbidrag för år 1992
Prop. 1995/96:186, Nya regler för bostadsbidrag

Riksförsäkringsverkets årsredovisning för budgetåret 2003

SCB, Befolkningsstatistik i sammandrag
SCB, Demografisk rapport 2002:1
SCB, Rapport 2003:1, Inkomstfördelningsundersökningen 2001 (HEK)

Socialstyrelsen: Social rapport 2001
Socialstyrelsen, Folkhälsa och sociala förhållanden 2002
Socialstyrelsen, Socialbidrag 1998, statistik - socialtjänst
Socialstyrelsen, Socialbidrag 1999, Socialtjänst 2000:8
Socialstyrelsen, Socialbidrag 2000, Socialtjänst 2001:7
Socialstyrelsen, Ekonomiskt bistånd 2001, Socialtjänst 2002:6
Socialstyrelsen, Ekonomiskt bistånd årsstatistik2002, Socialtjänst 2003:8

SOU 1986:4, Bostadskommitténs slutbetänkande
SOU 1995:133, Betänkande av bostadsbidragsutredningen '95
SOU 2001:55, Kommittén Valfärdsbokslut, Barns och ungdomars välfärd.

BILAGA: Tabeller**Tabell A. Antal familjer med bostadsbidrag åren 1991 - 2002**

År	Makar	Ensamförlä.	Totalt
1989	98 000	133 000	231 000
1990*			
1991	132 000	140 000	272 000
1992	134 000	151 000	285 000
1993	159 000	165 000	324 000
1994	175 110	171 981	347 091
1995	178 763	175 381	354 144
1996	163 862	175 435	339 297
1997	99 198	165 325	264 523
1998	79 810	161 023	240 833
1999	63 689	155 381	219 070
2000	50 572	146 251	196 823
2001	41 663	137 002	178 665
2002	36 714	128 908	165 622

* År 1990 samlades det inte in någon statistik

Trångbodda familjer med bostadsbidrag

Tabellerna i bilagan har samma nummer som motsvarande tabell har för samtliga i rapporten, men med tillägg av bokstaven "A"

Tabell 2A. Genomsnittliga bruttoinkomster för Trångbodda familjer med bostadsbidrag, kr/mån löpande priser

Trångbodda Bostadstyp	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	Förändring ar mellan åren:			
										1996-97		1994-2002	
										Kr	%	Kr	%
Ens.förlä.													
1 barn	8 035	8 200	8 270	8 324	8 640	8 843	8 951	9 244	9 257	55	1%	1 222	15%
2 barn	8 588	8 914	9 142	9 408	9 810	10 257	10 619	11 092	11 390	266	3%	2 802	33%
3+ barn	7 836	8 185	8 253	8 412	8 823	9 277	9 566	10 058	10 417	159	2%	2 581	33%
Totalt	8 222	8 512	8 653	8 837	9 224	9 622	9 911	10 356	10 617	183	2%	2 395	29%
Makar													
1 barn	8 553	8 650	8 825	7 087	6 467	6 027	5 504	5 423	5 279	-1 738	-20%	-3 274	-38%
2 barn	11 806	11 515	11 620	9 876	9 444	9 369	9 255	8 977	8 798	-1 744	-15%	-3 008	-25%
3+ barn	15 444	15 423	15 199	13 076	12 100	11 457	11 008	10 912	10 731	-2 123	-14%	-4 713	-31%
Totalt	13 918	13 773	13 652	11 624	10 837	10 410	10 069	9 924	9 706	-2 028	-15%	-4 213	-30%
Skillnad	5 696	5 261	4 998	2 787	1 613	788	157	-432	-911				
Mak/ensför	69%	62%	58%	32%	17%	8%	2%	-4%	-9%				

Tabell 4A. Bruttobostadskostnader i löpande priser åren 1994-2002, *Trångbodda* familjer med bostadsbidrag

Trångbodda Bostadstyp	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	Förändring 1996-97	
										Kr	%
Ens.föräld.											
1 barn	3 530	3 624	3 738	3 801	3 861	3 882	3 897	3 940	3 993	63	2%
2 barn	4 206	4 310	4 427	4 472	4 524	4 541	4 555	4 619	4 702	45	1%
3+ barn	5 002	5 092	5 197	5 192	5 207	5 210	5 194	5 259	5 343	-5	0%
Totalt	4 278	4 381	4 506	4 548	4 600	4 626	4 643	4 710	4 790	42	1%
Makar											
1 barn	3 564	3 649	3 729	3 819	3 809	3 796	3 778	3 818	3 860	90	2%
2 barn	4 372	4 446	4 524	4 537	4 566	4 582	4 580	4 600	4 640	12	0%
3+ barn	5 270	5 360	5 465	5 313	5 373	5 395	5 395	5 449	5 519	-152	-3%
Totalt	4 893	4 966	5 054	4 957	5 000	5 025	5 030	5 077	5 122	-97	-2%
Skillnad	615	585	548	410	400	399	387	367	332		
Mak/ensför	14%	13%	12%	9%	9%	9%	8%	8%	7%		

Tabell 5A. Nettobostadskostnader åren 1994-2002, löpande priser, *Trångbodda* familjer med bostadsbidrag

Trångbodda	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	Förändring 1996-97	
										Kr	%
Ens.föräld.											
1 barn	2 049	2 149	2 297	2 357	2 431	2 475	2 507	2 570	2 617	60	3%
2 barn	2 083	2 171	2 336	2 422	2 508	2 582	2 654	2 761	2 863	85	4%
3+ barn	2 111	2 191	2 340	2 363	2 445	2 507	2 555	2 662	2 777	24	1%
Totalt	2 083	2 172	2 328	2 388	2 470	2 534	2 589	2 688	2 783	60	3%
Makar											
1 barn	2 282	2 352	2 449	2 559	2 545	2 504	2 445	2 469	2 473	110	5%
2 barn	2 854	2 858	2 913	2 913	2 922	2 932	2 940	2 929	2 940	0	0%
3+ barn	3 503	3 544	3 620	3 397	3 376	3 317	3 276	3 316	3 355	-223	-6%
Totalt	3 231	3 255	3 321	3 182	3 169	3 138	3 113	3 138	3 160	-138	-4%
Skillnad	1 148	1 083	993	794	699	604	524	450	376		
Mak/ensför	55%	50%	43%	33%	28%	24%	20%	17%	14%		

Tabell 6A. Bostadsbidragets andel av bostadskostnaden åren 1994-2002, *Trångbodda* familjer med bostadsbidrag

Trångbodda Bostadstyp	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	Förändring 1996-97	
										Kr	%
Ens.föräld.											
1 barn	42	41	38	38	37	36	36	35	35	-1	-1%
2 barn	51	50	47	46	45	43	42	40	39	-1	-3%
3+ barn	59	58	56	55	53	52	51	50	48	-1	-1%
Totalt	51	50	48	47	46	45	44	43	42	-1	-2%
Makar											
1 barn	36	36	35	33	33	34	35	36	36	-1	-4%
2 barn	36	37	37	36	36	36	36	37	37	0	-1%
3+ barn	35	35	35	36	38	39	40	40	40	1	4%
Totalt	35	36	35	36	37	38	38	39	39	1	2%
Skillnad	-16	-14	-12	-11	-9	-7	-5	-4	-3		
Mak/ensför	-31%	-28%	-26%	-23%	-19%	-15%	-12%	-9%	-7%		

Tabell 7 A. Antal *trångbodda* barn i familjer med bostadsbidrag

	år 1994	år 1995	år 1996	år 1997	år 1998	år 1999	år 2000	år 2001	år 2002	Förändring 1994-2002	
										Antal	%
Ensamföräldrar											
1 barn	12 898	13 346	13 322	13 680	13 412	12 789	11 768	11 081	10 707	-2 191	-17%
2 barn	45 039	46 621	48 833	51 723	52 663	52 311	50 635	48 512	46 792	1 753	4%
3+ barn	40 407	43 012	45 997	49 717	51 743	53 364	53 455	52 911	52 241	11 834	29%
Totalt	98 344	102 979	108 152	115 120	117 818	118 464	115 858	112 504	109 740	11 396	12%
Makar											
1 barn	3 997	4 499	4 524	3 656	3 105	2 657	2 296	2 039	1 979	-2 018	-50%
2 barn	36 890	41 621	41 030	33 225	28 546	23 020	18 041	14 738	13 588	-23 302	-63%
3+ barn	108 864	118 059	115 887	93 308	80 815	70 374	60 252	52 852	47 696	-61 168	-56%
Totalt	149 751	164 179	161 441	130 189	112 466	96 051	80 589	69 629	63 263	-86 488	-58%
Totalt											
1 barn	16 895	17 845	17 846	17 336	16 517	15 446	14 064	13 120	12 686	-4 209	-25%
2 barn	81 929	88 242	89 863	84 948	81 209	75 331	68 676	63 250	60 380	-21 549	-26%
3+ barn	149 271	161 071	161 884	143 025	132 558	123 738	113 707	105 763	99 937	-49 334	-33%
Totalt	248 095	267 158	269 593	245 309	230 284	214 515	196 447	182 133	173 003	-75 092	-30%

Boverket

Box 534, 371 23 Karlskrona
Tel: 0455-35 30 00. Fax: 0455-35 31 00
www.boverket.se